

Kapitel 5 – Nunap ...

**pilersaarusiormut atatillugu
avatangiisinik nalilersuinerup
nalunaarusiormut**

(SMV 2007 nalunaarusiaq – KN)

Kikkunnut tamanut tusarniaaneq
10. december 2007-imiit
15. januar 2008-mut

*Alumiiniumik projekteqarnermut atatillugu
Namminersornerullutik Oqartussat
SMV pillugu
suleqatigiissitaannit suliarineqartoq*

Versioni: 12 december 2007

Namminersornerullutik Oqartussat
Nuuk, 12 december 2007

Imarisat allattorsimaffiat

1.0 Eqikkarnera	3
1.1 Aallaqqaasiut	3
1.2 Paasissutissatigut tunngavigisat	4
1.3 Isummerneq	7
1.4 Innersuussutit	9
2.0 Aallarniineq	11
3.0 Paasissutissatigut tunngavigisat	12
4.0 Avatangiisitigut siunniussat pingaaruteqassuserlu	15
5.0 Najugaqariaaseq nutsernerlu najoqqutatut	17
5.1 Aluminium'imik aatsitsiviup ingerlanneqarneranut sulisussanik pisariaqartitsineq	20
5.2 Erngup nukinganik nukissiorfiit ingerlanneqarnerini sulisussanik pisariaqartitsineq	21
5.3 Sulisussanik pisariaqartitsineq eqikkarlugu	22
6.0 Illoqarfiit pingasut arlaanni aatsitsiviup inissinneqarnerani nunap immikkoortuini kingunissaannut naliliineq	23
6.1 Nuuk	24
6.2 Maniitsoq	27
6.3 Sisimiut	31
7.0 Isummerneq	35
8.0 Innersuussutit	37
9.0 Innersuussutissat	38

Kapitali 5 Nunap immikkoortuini ineriartorneq nutsernerlu

Nalunaarsugaq: Kapitali manna Nirasip Greenland Developmentimut nalunaarusiaanik annertuumik tunngaveqarpoq. Ajornaatsut patsisigalugit Nirasip nalunaarusiaa versioniuqallartoq (allaqqitassiaagallartoq) suliamut tunngaviutinneqarpoq. Nirasip inaarutaasumik nalunaarusiaani kisitsiserpaaluit allallu aaqqinneqarsimapput. Nirasip inaarutaasumik nalunaarusiaa kapitalimut matumunnga tulluarsarlugu ilanngutissallugu angumerineqarsinnaasimangilaq. Tamannali SMV-mik nalunaarusiaq januar 2008-mi inaarlugu allanneqannginnerani pissaaq. Nirasip nalunaarusiaa www.aluminium.gl – ikkut aaneqarsinnaavoq.

1.0 Eqikkarnera

1.1 Aallarniineq

Aluminium'imik aatsitsivissamik Nuup, Maniitsup imaluunniit Sisimiut eqqaani inissiinermi nunap immikkoortuani aningaasarsiornermut aamma inooqatigiinnikkut aningaasarsiornermi kingunissat avatangiisinik iliuusissat naliliineq immikkoortumi matumani nassuiarneqassapput. Taamaalilluni immikkoortumi matumani aluminium'imik aatsitsivimmik illoqarfimmi toqqarneqartumi sulisartut illoqarfimmut tassunga illoqarfimmillu tassanga nutsilernerinut tunngasut Kalaallit Nunaannut qanoq ilisukkut sunniuteqassanersoq nassuiaatigineqassapput. Ilaatigut nalilerneqassaaq inissiiffissatut toqqaanermi Kalaallit Nunaanni najugaqariaatsimut tunngasut nunallu immikkoortuani ineriartornermut tunngasut nunap immikkoortuani ineriartornermut qanoq sunniuteqarsinnaanersut.

Immikkoortumi nassuiarneqarnerussapput aluminium'imik aatsitsiviup illoqarfiit arlaannut inissinneqarfissaannut tamanut – tassa Nuuk, Maniitsoq aamma Sisimiut – kingunerisassa. Taamaalilluni erngup nukinganik nukissiorfiit qitiutinneqartussaangillat. Nassuiaanermi nunap immikkoortuani inooqatigiinnermilu aningaasarsiornermi piffissami siusinnerusumi kingunissai qitiutinneqassapput, taamaammallu naliliinermi aluminium'imik aatsitsivimmi ingerlatsineq qitiutinneqassalluni (aamma erngup nukinganik nukissiorfinni), tassalu ukioq 2015-imiit. Soorunami erngup nukinganik nukissiorfinnik, aluminium'imik aatsitsivinnik sanaartornerup ingerlanerani aammalu attaveqatigiinnermi ukiualuit ingerlanerini aatsitsiviup inissinneqarfissaatut naatsorsuutigisami nunap immikkoortuani inooqatigiinnermilu aningaasarsiornikkut annertungaatsiartumik ineriartorneqartussaavoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaaruserneq aamma nunap immikkoortuani ineriartornissamut suleriaatsit siunissami ineriartornermut qitiulluinnarput –

aningaasarsiornikkut inooqatigiinnikkullu ineriartornermut. Taamaammat tamatumunnga atatillugu suliffissuarmik sanaartorneq – soorlu aluminium'imik aatsitsivimmik – aamma pingaaruteqartussaavoq taamallu oqallinnermut aamma ilaatinneqartariaqarluni.

Misissuinerit arlaqartut inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut pissusaannik, aningaasaliinerit allallu pillugit ingerlanneqarput Naalakkersuisut aalajangiinnermi tunngavigisassaannut ilannguttussat. Misissuinerit taakku pilersaarusiornermut atatillugu avatangiisit nalilersornerat peqatigalugu Naalakkersuisut Inatsisartullu aalajangernissaannut tunngaviussapput tamarmiusut Inatsisartut 2008-mi upernaakkut ataatsimiinneranni ilaatigut aatsiteriviup sumut inissinnissaata aalajangernissaanut.

1.2 Paasissutissatigut tunngavigisat

Immikkoortup ilaatigut aallaavigaa nalunaarusiaq Greenland Development A/S'ip suliakkiussaa Niras Greenland A/S'imit suliarineqartoq taaguuserneqarluni "Kalaallit Nunaanni aluminium'ileriffimmik pilersitsinerimi aningaasarsiornikkut kingunerisassat" (Niras 2007). Nalunaarusiaq immikkoortumi uani sammineqartoq ilaannakortuinnarmik sammivaa. Taamaammat immikkoortumi matumani ilaatigut Akureyri-mi Universitet-imi islandimiut ilisimatuut oqaloqatigineqarsimani tunngavigineqarput, taakku Islandimi aluminium'imik aatsiteriviup Alcoas'ip pilersinneqarnerani inooqatigiinnikkut aningaasarsiorneq pillugu misissueqqissaarinnermik suliarinnissimasut. Greenland Development aamma SMV-mi suleqatigiissitat akornanni paasissutissatigut tunngavinnik pissarsiniarnermi suliasanik agguataarineq peqqutigalugu paasissutissatigut tunngavinnik amerlanerusunik SMV-mi suleqatigiissitat ilanngussisinnaasimangillat. Tamannarpiaq tunngavigalugu aatsiteriviup inissinnissaa pillugu politikikkut aalajangiinissaq sioqqullugu paasissutissanik amerlanerusunik pissarsiorneq pisariaqarpoq.

Nutsernermut tunngatillugu inuit ileqqulersortarneri pillugit siulittuutigissallugu ajornakusoortorujussuuvuq, pissutsit amerlasoorujussuusarmata inuit ileqqulersornerinut apeqqutaasartut. Soorunalimi suut pingaaruteqarnerisut pillugit ilisimatuut isummersorsinnaasarpud, taamallu matumani suliarinninnermi najoqqutassat pingaarutillit suut naammaginartumik ilisimasaqarfiginngisagut pillugit erseqqissaatigissallugu pingaaruteqarpoq:

- Siunissami nutsernissaq inooqatigiinnermi attaveqarnernut qanoq sunniuteqassanersoq aningaasarsiornermullu qanoq pingaaruteqartiginersoq ilisimangilarput.

- Ilisimavarput inuiaqatigiinni mikisuni inooqatigiinnikkut ilaqutariissutsikkullu qilerutit pingaaruteqartorujussuusut, soorlu Kalaallit Nunaanni taamaattugut, tamakkiisumilli ilisimangilarput siunissami nutseriaaseq qanoq tamakkununga sunniuteqassanersoq.
- Isumaqarpugut inuiaqatigiit annertussusiat inooqatigiinnermi ilaqutariissutsikkullu qilerutini allannguutit tungaasigut innarliassusermut tunngatillugu killormoortumik annertussutsikkut assigiinngisitaartartoq. Kalaallilli Nunaannut tunngatillugu ilisimavingilarput.
- Illoqarfinit sorlerniit nutsernissat pissanersut ilisimangilarput. Taamaammat ilisimangilarput nutsernerit illoqarfinit minnernit annernilluunniit pissanersut.
- Inuiaqatigiit kalaallit ataatsimut isigalugit immikkullu inuit ataasiakkaat akornanni pissutsit suut allanngoriarsinnaanermut sunniuteqassanersut ilisimangilarput.
- Ilisimangilarput Kalaallit Nunaanni attaveqaatit amigaateqarneri illoqarfiillu akornanni imminnut ungasinnerujussuit sulisartut nuttarusussuseqarnerannut qanoq sunniuteqassanersut, ilaallutik suliffinnut nutaanut nuunnissanut tunngasut nangaassutigisarneri.

Upernaaru ataatsimiinnermi aalajangernissap tungaanut pissutsit taakku tamarmik tamakkiisumik ataatsimut isigilernissaat ajornassaaq immikkoortullu ilai pillugit nalunaatsumik paasinissaat ajornavissaaq suut tamarmik siumut oqaatigineqarsinnaanngimmata – oqaatigineqarsinnaassanatillu – inuiaqatigiinni ammasuni demokratiskiusunilu.

Taamaattorli apeqqutit allanneqartut pinngitsooratik isumaliutiginninnernut ingerlasunut ilanngutissallugit pingaarput. Maannakkorpiaq nassuiaanerit arlallit ingerlanneqarput, taakkulu upernaaru ataatsimiinnissaq sioqqullugu piareersimanissaat naatsorsuutigineqarpoq, soorluttaaq 2008-p ingerlanerani nuttarnermut apeqqut pillugu misissuinerit erseqqinnerusut ingerlanneqarumaartut maani suliaqarfiit saqqummiunneqartut ilai nutaamik paasinarsisinneqarnissaannut ilaasinnaaniassagamik kiisalu allakkut suliarinnittoqarfinni allani inuussutissarsiutinut siuariartortunut tunngatillugu.

Taaneqareersutut pissutsit amerlapput innuttaasut kalaallit nutsertarnermut ileqqorisartagaannik sunniuteqartut, taamaammallu qulaani taagorneqartut naammanngilluinnarput. Islandimit misilittakkat takutippaat nutsernissamut nangaaneq pilersarmat ”qanoq pisoqarnissaata utaqqimaarnera” peqqutigalugu. Ineqarnissamut atugassarititaasut, soorlu akit utaqqisullu il.il. aamma nutsertarnermut ileqqorisartakkanut taamattaaq pingaaruteqarluinnarput.

Nutsertarnejq matumani sammisani maanna ilisimasaqarfigivallaanngisatsinnik assersuutitut atornejqarpoq, allanilli sammisaqarfejqarpoq paasisat tunngavigalugit annertuumik aalajangiinissamut tunngavigissallugit naammattunik aamma ilisimasaqarfiginngisagut.

Sammisat tamakku ilaat, paasissutissatigut tunngavigisatigut amigaateqarfiusut, tassaapput Kalaallit Nunaannut atatillugu nunap immikkoortuini ineriartornermut najoqqutaasut pissarsiaasinnaasut nalilersornissaat. Tassani pingaartumik eqqarsaatersuutaasinnaasut marluk soqutigintartut, siunissarlu akunnattoq ungasinnerusorlu eqqarsaatigalugit paasisaqarfigineqartariaqartut:

1. Ineriartorfiusut arlaqarnerusut, soorlu illoqarfiit ineriartorfiusunik taaneqartut (Qaqortoq, Nuuk, Sisimiut aamma Ilulissat), imminnut unammilleqatigiissinnaasut, taamaalillutillu nunap immikkoortuini unammillersinnaassusermik sakkortusaasut, nunallu immi aningaasarsiorneranik siuarsaasitsisinnaasut, aallukkaanni Kalaallit Nunaannut aningaasarsiornikkut qanoq kinguneqassava?
2. Kalaallit Nunaannut aningaasarsiornikkut qanoq kinguneqassava, Kalaallit Nunaanni Nuummi nunap immikkoortuani ineriartorfiusumik ataatsimik sunniuteqarluartumik aallussigaanni, atlantikup kitaata avannaanni Kalaallit Nunaannik malunniuteqarnerulersitsisinnaasumik, soorlu Kalaallit Nunaata unammillerfigissallugit Nunavut, Labrador, Island, Savalimmiut aamma Skotland?

Europami nunap immikkoortuinik ineriartortitsinikkut suleriaatsit amerlasuutigut isikkoqarput. Assersuutigalugu Finlandimi qitiusumik ineriartorfiit¹ amerlasuut aningaasarsiornikkut ineriartortitsinermi siammartinneqarnissaat pillugu erseqqissumik siunniussineqarpoq. Europa eqqarsaatigalugu ESDP-mi (Europami tigussaasumik suleriaatsitigullu ineriartortitsinermi siumut isiginninneq) suliniutigineqarpoq Europami illoqarfinni tamatigoortumik ineriartortitsinermi siammaalluni pilersitsinissaq, taamaalilluni aningaasarsiornikkut ineriartortitsineq, assersuutigalugu London aamma Paris² kisiisa pinnagit illoqarfinni arlalinni aallunneqarluni.

¹ Finlandimi nunami immi ministereqarfiup nunap immikkoortuini ineriartornermut suliniutit uani nassuiaateqarfigai:

<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/521E4C0E6BB6D91CC2256FB9006F420C?OpenDocument>

² Nalunaarusiaq: ESDP - European Spatial Development Perspective - Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union, uani pissarsiaineqarsinnaavoq:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf

Kalaallit Nunaalli eqqarsaatigalugu ”qaratsanik nussuineq”, tassa imaappoq; ilinniarsimasut inuillu qaffasissumik ilinniagaqartut nutserneri, inuiaqatigiinnut minnernut qanoq innarliatiginersoq sukumiisumik ilisimasaqarfignera annertuumik amigaatigineqarpoq.

Ilisimasanik taama amigaateqartigineq, soorlu immikkoortumi eqqartorneqartutut, siullertut takutippaa, nuttarnep nunallu immikkoortuani aningaasarsiornerup ineriartorneranut tunngatillugu aluminimik aatsitsiviup avatangiisitigut nalilersuinissami avatangiisitigut anguniagaasinnaasut amerlanissaat. Avatangiisinik naliliinerup matuma eqqartorneruai sammisat Niras’ip nalunaarusiaani nassuiarneqartut, taamaammallu aluminium’imik aatsitsiviup Kalaallit Nunaanni sumut inissinnerani kingunerisassai ataatsimut naliliinissamat naammangilluinnarlutik. Taamaammatt kapitalimi uani avatangiisitigut anguniagassat nalinginnaalluinnartut eqqarsaatersuutaannaasullu kisimik sammineqarput.

1.3 Isummerneq

Avatangiisinik naliliinermi suliniut aluminium’imik aatsitsivimmik illoqarfiit pingasuusut arlaanni sanaartorneq nunap immikkoortuini aamma inooqatigiinnikkut aningaasarsiornerup kingunerisassai maannangaaq sukumiisumik immikkuualuttuunik naliliisoqarluarsinnaangilaq. Taamaattorli saniatigut aningaasarsiornikkut sunniutit aamma nuunnissamik pisariaqartitsineq pillugit takussutissiami saqqummiunneqartut isummerneqarsinnaavoq.

Avatangiisitigut siunniussat	Inissinneqarfia:	Nuuk	Maniitsoq	Sisimiut
		<i>Naliliineq</i>	<i>Naliliineq</i>	<i>Naliliineq</i>
1. Nunap immikkoortuini naligiissuunissaq oqimaaqatigiissitsinissarluk Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut sammisat nunami siammertinniarneqassapput		Pitsaan-ngeqaaq	Pitsaallu-innarpoq	Pitsaavoq
2. Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut sammisat sakkortuumik qitiusumik ineriartorfimmi Nuummi katersuutsinniarneqassapput		Pitsaallu-innarpoq	Pitsaan-ngilaarpoq	Pitsaan-ngilaarpoq

Tabel 5- 1: Naliliinerit illoqarfinnut agguarlugit nalunaarsorneri.

Oqaatigineqartut tabeli taanna Nirasip nalunaarusiaanik tunngaveqarpoq. Ajoraluartumik maannakkorpiaq kisitsisit najoqqutallu pigineqartut tunuliaqutigalugit tabeli taanna itisilissallugu ajornarpoq. Januar 2008-p tungaanut tabelip itisilernissaanut najoqqutassarsisinaanissaq naapertorlugu tamanna SMV 2008 nalunaarusiamut tulluarsarlugu ilanngunniarneqassaaq. Taamaassanngippat minnerpaamik erseqqissaatigineqarumaarpoq misissuinerit allat suut tikkuarneqarsinnaanersut akunnattoorfiit naammaginarnerusumik siumullu samminerusumik paasinarsarnissaanut.

Ilisimasat pigineqareersut kiisalu avatangiisitigut siunniussat marluk tunngavigalugit, paasinarluinnarpoq avatangiisitigut siunniussat 1-imi illersuisuugaanni, aluminium'imik aatsitsivik Nuummi inissinneqassanngilaq, tassanimi sulisussanik pisariaqartitsineq annertunersaavoq taamallu Kalaallit Nunaata sinneranit nuunnissamik pisariaqartitsineq annertunersaalluni. Periusissat sakkukillisaataasussat annertuut ilaatigut iliuuserineqarsinnaapput, soorlu kommunit akornanni aningaasarsiornikkut nalimmassaanernik aaqqiisoqarluni. Tamatumali Kalaallit Nunaata sinnerani nuunnissamik annertuumik pisariaqartitsineq illua'tungilersinnaanngilaa. Paarlattuanik avatangiisitigut siunniussat 2-mik illersuisuugaanni Nuummi inissiinissaq ersarissumik pilerinarneruvoq, aammali taassuma takutippaa, aatsitsivik Nuummiluunniit inissinneqaraluarpat Nuup aningaasarsiornikkut pitsaalluinnartumik siuariartornera ingerlaannassaaq. Taamaammat aluminium-imik aatsitsivik illoqarfinni marlunni arlaanni inissinneqaraluarpalluunniit aningaasarsiornikkut sammisaqarneq Nuummi annertuumik katersuutsitsineq ingerlannassaaq.

Takussutissap paasinartup, avatangiisitigullu siunniussat marluinnaasut paasinartullu qulaaniittut takutippaat, pissutsit amerlasuut pingaaruteqarluinnartullu ilisimasaqarfiginngisagut politikikkullu iluarsineqartariaqartut, aluminium'imik aatsitsivimmik inissiinissamik aalajangiinnginnermi paasineqartariaqarput. Immikkut pingaaruteqarpoq nuna tamakkerlugu pilersaaruserneq nunallu immikkoortuini ineriartorneq pillugu oqallinneqartariaqarpoq, Kalaallit Nunaanni illoeqarfiit nunaqarfiillu siunissami imminnut naleqqiullutik qanoq ineriartortinneqartariaqarneri pillugit. Aluminium'imik aatsitsiviup inissinneqarnissaani aalajangernermi nunap immikkoortuanut aalajangerneruvoq utertinneqarsinnaanngitsoq, aqutissatigut isumalluuteqarluni³ ineriartornermut pilersaarutaavoq, Kalaallit Nunaanni nunap

³ Nunap immikkoortuini ineriartortitsinerit atatillugu aqutissatigut isumalluuteqarneq paasineqassaaq nunap immikkoortuani ineriartortitsineri ingerlaffissaq, ilungersuutigerujussuanngikkaanni allanngortinneqarsinnaanngitsut.

immikkoortuinut nuna tamakkerlugu ineriartornermut pilersaarutaanngikkaluarpalluunniit.

Politikkikkut iluarsissallugu pingaaruteqarluinnarpoq nunap immikkoortuini arlaanni ukiuni untriitilinni tulliuttuni kissaatigineqarnerseq, aluminium'imik aatsitsiviup inissinneqarnera nunap immikkoortuani ineriartornermut sunniuteqarluinnartussaammat, siunissamilu nunap immikkoortuani politikkeqarnermut periarfissat aporfissaasullu paasineqassammata.

Nunap immikkoortuini pissutsit pillugit qulaani eqqarsaatersuutigineqartut saniatigut aningaasarsiornermi pissutsit allat pilersaarusionermi pingaaruteqarput:

”Tunngavigisat pigineqartut aallaavigalugit aningaasarsiornikkut najoqqutassat kisiisa tunngavigalugit nalilernerqarsinnaanngilaq aatsitsivimmik sumut inissiineq Kalaallit Nunaannut pitsaanerpaajussanersaq. Tamatuma saniatigut naatsorsuutigineqassaaq aatsitsiviup inissiffigisinnaasaanii assigiinngitsuni eqqarsaatigalugit attaveqaqatigiinnikkut sanaartugassanik pisortat aningaasalersuisinnaanerannut pisariaqartitat pingaarutillit assigiinngitsut, tamannalumi ataatsimoortumik eqqarsaatersuuteqarnermi aamma ilanngunneqartariaqarluni. Aatsitsiviup inissinneqarfissaanut eqqarsaatersornermi aamma nalilissallugu pingaaruteqarluinnarpoq, aatsitsiviup illoqarfimmut qaninnermut attaveqarfilermissaa pillugu aningaasaliissutit qanoq amerlatigissanersut eqqarsaatigissallugit, taama attaveqarnermi ullut tamaasa suliffimmut angerlamullu uteqattaarnissamut pisariaqassammata. Tamatumunnga aamma atalluinnarpoq, tamatumunnga atatillugu aningaasartuutit assigiinngingaatsiarsinnaammata. Tamatumunnga atatillugu aamma pissutsit allat suunersut eqqarsaatigineqartariaqarput, inissiinernut ataasiakkaanut atatillugu illoqarfiup ineriartortinneranut, angallasseriaatsinut il.il. tunngasut.” (Niras 2007)

Greenland Developmentip akisussaaffiata ataani pisinnaasutut ilimanartut taakku ilai arlallit nassuiaqqissaarneqalereerput. Nassuiaanerit taakku nutaat 2008-p aallartinnerani piareersimanissaat naatsorsuutigineqarput taamalu 2008-mi Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinnissaannut aalajangiussassatut saqqummiinissamut ilanngutitinneqarsinnaallutik.

1.4 Innersuussutit

Attuumassuteqartumik suliamut paasisimasat amigaateqarnerat takuneqarsinnaasooq tunngavigalugu innersuussutigineqassaaq alumiiniumik

aatsiteriviup inissinnissaata politikikkut aalajangiiffigineqarnissaa sioqqullugu nunap immikkoortuini ineriartortitsineq pillugu ilisimasat amerlanerusut piniarneqassasut.

Innersuussut ilaatigut tunngavilersorneqarpoq aatsiteriviup inissinnissaata politikikkut aalajangiiffigineqarnissaa pisussaq siunissami inuiaqatigiit ineriartornissaannut aqputissamik tikkuussisussaammat, ineriartorneq mumisinnegarsinnaangitsoq nunap immikkoortuini ineriartortitsinermut politikkimut aamma Kalaallit Nunaanni nunamik atuinermik pilersaarusiornermut tunngatillugu.

Oqaatigineqartut maannakkut misissuinerit itisiliisut arlaqartut ingerlanneqareerput. Taakku sapinngisaq naapertorlugu inaarsarneqassapput alumniuumik aatsiteriviup sumut inissinnissaa pillugu aalajangernissamut tunngaviusunut ilanngunneqarsinnaaqullugit.

Innersuussutigineqassaaq inuiaqatigiinnik misissueqqissaarnerit ilungersuutigineqalissasut suliaqarfiit arlaliusut maanna ilisimasatigut amigaateqarfiusut paasinarsinnaajumallugit taamalu ilisimasat taakku alumniuumik aatsiterivimmik projektep aallartinnissaata isumaliutigeqqinneranut ilanngussinnaallutik. Assersuutigalugu nuttariaatsit piviusut tunuliaqutaannik misissueqqissaarnek assut iluaqutigineqarsinnaassaaq. Nalunaarsuutit tunngavineqartut pillugit immikkoortumi suliaqarfiit misissugassaasinnaasut nalunaarsorneqarsimapput.

SMV-p akisussaaffiata ataani suliaqarfiup iluani attuumassuteqartumik suliamut paasisimasat amerlanerusut piniarnissaat siunnerfigalugu januar 2008-p affaani kingullermi seminareqartitsinissaq pilersaarutigineqarpoq. Seminari taanna ilisimatuunit pilersaarusiortunillu ilaatigut Canadameersunit, Islandimeersunit aamma Sverigemeersunit saqqummiussinernik imaqassaaq. Seminarip sammisat soorlu siuariartorfiit qitiusut, aningaasaqarniarnerit immikkut ukkataqartut imaluunniit nunap immikkoortuini aningaasaqarniarnerit assigiinngisitaartut, inuiaqatigiinni innuttanilu allanngortitsinermut piginnaaneqarneq il.il.

Misissuinerit seminarinillu ingerlasunit pilersaarutigineqartunillu inernerit saqqummerpata isumaliutigineqartussaassaaq aporfiit immikkut ittut pillugit suliakkut paasinarsarnissaat amerlanerusut pisariaqassanersut. Taamaassappat taakku 2008-p ingerlanerani ingerlanneqarnissaat innersuussutaassaaq.

2.0 Aallarniineq

Aluminium'imik aatsitsivissamik Nuup, Maniitsup imaluunniit Sisimiut eqqaani inissiinermit nunap immikkoortuani aningaasarsiornermut aamma inooqatigiinnikkut aningaasarsiornermi kingunissat avatangiisinik iliuusissat naliliineq immikkoortumi matumani nassuiarneqassapput. Taamaalilluni immikkoortumi matumani aluminium'imik aatsitsivimmik illoqarfimmi toqqarneqartumi sulisartut illoqarfimmut tassunga illoqarfimmillu tassannga nutsilernerinut tunngasut Kalaallit Nunaannut qanoq ilisukkut sunniuteqassanersoq nassuiaatigineqassapput. Ilaatigut nalilerneqassaaq inissiiffissatut toqqaanermit Kalaallit Nunaanni najugaqariaatsimut tunngasut nunallu immikkoortuani ineriartornermut tunngasut nunap immikkoortuani ineriartornermut qanoq sunniuteqarsinnaanersut.

Immikkoortumi nassuiarneqarnerussapput aluminium'imik aatsitsiviup illoqarfiit arlaannut inissinneqarfissaannut tamanut – tassa Nuuk, Maniitsoq aamma Sisimiut – kingunerisassaat. Taamaalilluni erngup nukinganik nukissiorfiit qitiutinneqartussaangillat. Nassuiaanermit nunap immikkoortuani inooqatigiinnermilu aningaasarsiornermi piffissami siusinnerusumi kingunissai qitiutinneqassapput, taamaammallu naliliinermit aluminium'imik aatsitsivimmi ingerlatsineq qitiutinneqassalluni (aamma erngup nukinganik nukissiorfinni), tassalu ukioq 2015-imiit. Soorunami erngup nukinganik nukissiorfinnik, aluminium'imik aatsitsivinnik sanaartorerup ingerlanerani aammalu attaveqatigiinnermi ukiualuit ingerlanerini aatsitsiviup inissinneqarfissaatut naatsorsuutigisami nunap immikkoortuani inooqatigiinnermilu aningaasarsiornikkut annertungaatsiartumik ineriartorneqartussaavoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaaruserneq aamma nunap immikkoortuani ineriartornissamut suleriaatsit siunissami ineriartornermut qitiulluinnarput – aningaasarsiornikkut inooqatigiinnikkullu ineriartornermut. Taamaammat tamatumunnga atatillugu suliffissuarmik sanaartorneq – soorlu aluminium'imik aatsitsivimmik – aamma pingaaruteqartussaavoq taamallu oqallinnermut aamma ilaatinneqartariaqarluni.

Misissuinerit arlaqartut inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut pissusaannik, aningaasaliinerit allallu pillugit ingerlanneqarput Naalakkersuisut aalajangiinnermi tunngavigisassaannut ilannguttussat. Misissuinerit taakku pilersaarusernermut atatillugu avatangiisit nalilersornerat peqatigalugu Naalakkersuisut Inatsisartullu aalajangernissaannut tunngaviussapput tamarmiusut Inatsisartut 2008-mi upernaakkut ataatsimiinneranni ilaatigut aatsiteriviup sumut inissinnissaata aalajangernissaanut.

3.0 Paasissutissatigut tunngavigisat

Immikkoortup ilaatigut aallaavigaa nalunaarusiaq Greenland Development A/S'ip suliaakkiussaa Niras Greenland A/S'imit suliarineqartoq taaguuserneqarluni "Kalaallit Nunaanni aluminium'ileriffimmik pilersitsinermi aningaasarsiornikkut kingunerisassat" (Niras 2007). Nalunaarusiaq immikkoortumi uani sammineqartoq ilaannakortuinnarmik sammivaa. Taamaammat immikkoortumi matumani ilaatigut Akureyri-mi Universitet-imi islandimiut ilisimatuut oqaloqatigineqarsimani tunngavigineqarput, taakku Islandimi aluminium'imik aatsiteriviup Alcoas'ip pilersinneqarnerani inooqatigiinnikkut aningaasarsiorneq pillugu misissueqqissaarinnermik suliarinnissimasut. Greenland Development aamma SMV-mi suleqatigiissitat akornanni paasissutissatigut tunngavinnik pissarsiniarnermi suliasanik agguataarineq peqqutigalugu paasissutissatigut tunngavinnik amerlanerusunik SMV-mi suleqatigiissitat ilanngussisinnaasimangillat. Tamannarpiaq tunngavigalugu aatsiteriviup inissinnissaa pillugu politikikkut aalajangiinissaq sioqqullugu paasissutissanik amerlanerusunik pissarsiornissaq pisariaqarpoq.

Nutsernermut tunngatillugu inuit ileqqulersortarneri pillugit siulittuutigissallugu ajornakusoortorujussuuvooq, pissutsit amerlasoorujussuusarmata inuit ileqqulersornerinut apeqqutaasartut. Soorunalimi suut pingaaruteqarnersut pillugit ilisimatuut isummersorsinnaasarput, taamallu matumani suliarinninnermi najoqqutassat pingaarutillit suut naammaginartumik ilisimasaqarfiginngisagut pillugit erseqqissaatigissallugu pingaaruteqarpoq:

- Siunissami nutsernissaq inooqatigiinnermi attaveqarnernut qanoq sunniteqassanersoq aningaasarsiornermullu qanoq pingaaruteqartiginersoq ilisimangilarput.
- Ilisimavarput inuiaqatigiinni mikisuni inooqatigiinnikkut ilaqutariissutsikkullu qilerutit pingaaruteqartorujussuusut, soorlu Kalaallit Nunaanni taamaattugut, tamakkiisumilli ilisimangilarput siunissami nutseriaaseq qanoq tamakkununga sunniteqassanersoq.
- Isumaqarpugut inuiaqatigiit annertussusiat inooqatigiinnermi ilaqutariissutsikkullu qilerutini allannguutit tungaasigut innarliassusermut tunngatillugu killormoortumik annertussutsikkut assigiinngisitaartartoq. Kalaallilli Nunaannut tunngatillugu ilisimavinngilarput.
- Illoqarfinit sorlerniit nutsernissat pissanersut ilisimangilarput. Taamaammat ilisimangilarput nutsernerit illoqarfinit minnernit annernilluunniit pissanersut.

- Inuiaqatigiit kalaallit ataatsimut isigalugit immikkullu inuit ataasiakkaat akornanni pissutsit suut allanngoriarsinnaanermut sunniuteqassanersut ilisimangilarput.
- Ilisimangilarput Kalaallit Nunaanni attaveqaatit amigaateqarneri illoqarfiillu akornanni imminnut ungasinnerujussuit sulisartut nuttarusussuseqarnerannut qanoq sunniuteqassanersut, ilaallutik suliffinnut nutaanut nuunnissanut tunngasut nangaassutigisarneri.

Upernaaru ataatsimiinnermi aalajangernissap tungaanut pissutsit taakku tamarmik tamakkiisumik ataatsimut isigilernissaat ajornassaaq immikkoortullu ilai pillugit nalunaatsumik paasinissaat ajornavissaaq suut tamarmik siumut oqaatigineqarsinnaanngimmata – oqaatigineqarsinnaassanatillu – inuiaqatigiinni ammasuni demokratiskiusunilu.

Taamaattorli apeqqutit allanneqartut pinngitsooratik isumaliutiginninnernut ingerlasunut ilanngutissallugit pingaarput. Maannakkorpiaq nassuiaanerit arlallit ingerlanneqarput, taakkulu upernaaru ataatsimiinnissaaq sioqqullugu piareersimanissaat naatsorsuutigineqarpoq, soorluttaaq 2008-p ingerlanerani nuttarnermut apeqqut pillugu misissuinerit erseqqinnerusut ingerlanneqarumaartut maani suliaqarfiit saqqummiunneqartut ilai nutaamik paasinarsisinneqarnissaannut ilaasinnaaniassagamik kiisalu allakkut suliarinnittoqarfanni allani inuussutissarsiutinut siuariartortunut tunngatillugu.

Taaneqareersutut pissutsit amerlapput innuttaasut kalaallit nutsertarnermut ileqqorisartagaannik sunniuteqartut, taamaammallu qulaani taagorneqartut naammangilluinnarput. Islandimit misilittakkat takutippaat nutsernissamut nangaaneq pilersarmat "qanoq pisoqarnissaata utaqqimaarnera" peqqutigalugu. Ineqarnissamut atugassarititaasut, soorlu akit utaqqisullu il.il. aamma nutsertarnermut ileqqorisartakkanut taamattaq pingaaruteqarluinnarput.

Nutsertarnek matumani sammisani maanna ilisimasaqarfigivallaanngisatsinnik assersuutitut atorineqarpoq, allanilli sammisaqarfeqarpoq paasisat tunngavigalugit annertuumik aalajangiinissamut tunngavigissallugit naammattunik aamma ilisimasaqarfiginngisagut.

Sammisat tamakku ilaat, paasissutissatigut tunngavigisatigut amigaateqarfiusut, tassaapput Kalaallit Nunaannut atatillugu nunap immikkoortuini ineriartornermut najoqqutaasut pissarsiaasinnaasut nalilersornissaat. Tassani pingaartumik eqqarsaatersuutaasinnaasut marluk soqutiginaartut, siunissarlu akunnattoq ungasinnerusorlu eqqarsaatigalugit paasisaqarfigineqartariaqartut:

1. Ineriartorfiusut arlaqarnerusut, soorlu illoqarfiit ineriartorfiusunik taaneqartut (Qaqortoq, Nuuk, Sisimiut aamma Ilulissat), imminnut unammilleqatigiissinnaasut, taamaalillutillu nunap immikkoortuini unammillersinnaassusermik sakkortusaasut, nunallu immini aningaasarsiorneranik siuarsaasitsisinnaasut, aallukkaanni Kalaallit Nunaannut aningaasarsiornikkut qanoq kinguneqassava?
2. Kalaallit Nunaannut aningaasarsiornikkut qanoq kinguneqassava, Kalaallit Nunaanni Nuummi nunap immikkoortuani ineriartorfiusumik ataatsimik sunniuteqarluartumik aallussigaanni, atlantikup kitaata avannaani Kalaallit Nunaannik malunniuteqarnerulersitsisinnaasumik, soorlu Kalaallit Nunaata unammillerfigissallugit Nunavut, Labrador, Island, Savalimmiut aamma Skotland?

Europami nunap immikkoortuini ineriartortitsinikkut suleriaatsit amerlasuutigut isikkoqarput. Assersuutigalugu Finlandimi qitiusumik ineriartorfiit⁴ amerlasuut aningaasarsiornikkut ineriartortitsinermi siammartinneqarnissaat pillugu erseqqissumik siunniussineqarpoq. Europa eqqarsaatigalugu ESDP-mi (Europami tigussaasumik suleriaatsitigullu ineriartortitsinermi siumut isiginninneq) suliniutigineqarpoq Europami illoqarfinni tamatigoortumik ineriartortitsinermi siammaalluni pilersitsinissaq, taamaalilluni aningaasarsiornikkut ineriartortitsineq, assersuutigalugu London aamma Paris⁵ kisiisa pinnagit illoqarfinni arlalinni aallunneqarluni.

Kalaallit Nunaalli eqqarsaatigalugu ”qaratsanik nussuineq”, tassa imaappoq; ilinniarsimasut inuillu qaffasissumik ilinniagaqartut nutserneri, inuiaqatigiinnut minnernut qanoq innarliatiginersoq sukumiisumik ilisimasaqarfiginera annertuumik amigaatigineqarpoq.

Ilisimasanik taama amigaateqartigineq, soorlu immikkoortumi eqqartorneqartutut, siullertut takutippaa, nuttarnep nunallu immikkoortuani aningaasarsiornerup ineriartorneranut tunngatillugu aluminimik aatsitsiviup

⁴ Finlandimi nunami immini ministereqarfiup nunap immikkoortuini ineriartornermut suliniutit uani nassuiaateqarfigai:

<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/521E4C0E6BB6D91CC2256FB9006F420C?OpenDocument>

⁵ Nalunaarusiaq: ESDP - European Spatial Development Perspective - Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union, uani pissarsiaineqarsinnaavoq:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf

avatangiisitigut nalilersuinissami avatangiisitigut anguniagaasinnaasut amerlanissaat. Avatangiisinik naliliinerup matuma eqqartorneruai sammisat Niras'ip nalunaarusiaani nassuiarneqartut, taamaammallu aluminium'imik aatsitsiviup Kalaallit Nunaanni sumut inissinnerani kingunerisassai ataatsimut naliliinissamut naammangilluinnarlutik. Taamaammat kapitalimi uani avatangiisitigut anguniagassat nalinginnaalluinnartut eqqarsaatersuutaannaasullu kisimik sammineqarput.

4.0 Avatangiisitigut siunniussat pingaaruteqassuserlu

Aluminium'imik aatsitsiviup inissinneqarnerani nunap immikkoortuanut inooqatigiinnermilu aningaasarsiornermi annertuumik kinguneqartussaagaluartoq, kingunissat tamakku tungaasigut avatangiisinik naliliinermi avatangiisitigut anguniagassat ajornaatsumik nassuiaruminaapput. Tamatumunnga peqqutaaneruvoq nuna ataatsimut isigalugu nunap immikkoortuini ineriartorneq pillugu pilersaarutit erseqqissumik politikkikkut ilusilersukkat Kalaallit Nunaanni pigineqanngimmata. Allatut oqaatigalugu aningaasarsiornekkut sammisaqarnermi nunap sannaatigut inissiineq pillugu nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq amigaataavoq. Tamatumunnga peqqutaavoq politikkikkut erseqqissumik isummerneqarsimangippat Inatsisartut qanoq kissaateqarnerisut Kalaallit Nunaanni kommunit imminnut naleqqiullutik aningaasarsiornekkut inuttussutsikkullu qanoq ineriartortinneqassanersut, kiisalu nunap immikkoortuini aningaasarsiornekkut imminnut naleqqiullutik qanoq nukittutigissanersut. Avatangiisit pillugit nalilersuinermi avatangiisitigut anguniagassat aalajangersimasut paasiuminartullu iluarsissagaanni politikkikkut tamanna iluarsineqaqqaartariaqarpoq. Apeqqutinulli taaneqartunut politikkikkut taama isummerneq amigaataammat, sammisami tamatumani avatangiisitigut anguniakkat erseqqissumik inissikkuminaapput. Tamakku saniatigut avatangiisitigut anguniakkat amerlangaatsiartut allat pingaaruteqartut taagorneqarsinnaapput, naliliinermilu matumani paasissutissatigut tunngaviit ikittuaraannaapput, taamaammallu avatangiisitigut anguniagassat killeqarlutik. Assersuutigalugu paasissutissatigut tunngaviit pillugit immikkoortumi tikkuarneqarpoq, inooqatigiinnikkut ilaqutariinnikkullu qilerutit pillugit ilisimasat illoqarfinnut qanoq pingaartigisut ilisimasaniq peqanngilagut, soorlu ataqatigiinnermut nukit aamma/imaluunniit nuttarsinnaaneq eqqarsaatigalugit. Sammisami tamatumani ilisimasaqalerneq periarfissiisaaq, suliffissuarmik taama angitigisumik Kalaallit Nunaanni sanaartornerup nunap immikkoortuini inooqatigiinnikkullu aningaasarsiornerup kingunerisassai pillugit naliliinermi avatangiisitigut anguniakkat amerlanerit pilersinnissaannut.

Nunalli immikkoortuani aningaasarsiornikkut kingunissat nassuiarniarlugit immikkoortumi matumani misissueqqissaarnermi aallaavigineqarput inooqaitigiinnikkut aningaasarsiornermi pissutsit arlallit aallaavigineqarput, illoqarfiit pingasut arlaannut inissiineri kingunerisinnaasat pillugit nassuiaanermut ilapittuutaasinnaasut. Politikkikkut isummernerit erseqqissut amigaatigineqarnerini avatangiisitigut anguniakkat eqqarsaatersuutaasut marluk atorineqarput, qanorluunniit pisoqaraluarpat Kalaallit Nunaanni nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq kiisalu nunap immikkoortuini ineriartornermi pilersaarusiornertit pillugit apeqqutit politikkikkut suliarinninnermi qitiusumik apeqqutinngortussaasut. Pingaarnertut oqaatigineqarsinnaavoq nuna tamakkerlugu pilersaarusiornermi aningaasarsiornikkut sammisaqarnermi nunap sukutsitaani inissiinermut apeqqutit.

Eqqarsaatersuutit marluk matumani eqqartorneqartut toqqaannartumik imminnut killormoortuupput, tamatumalu erseqqilluinnartumik takutippaa sammisaq pillugu politikkikkut isummertoqarsimannginnerani sammisaq pillugu avatangiisitigut anguniakkat paasiuminartut eqqartoruminaapput, taamaammallu suliffissuarmik nunap immikkoortuini ineriartoriaatsimut kiisalu nunap immikkoortuisa aningaasarsiornerisa akornanni oqimaaqatigiissitsinissamut inissinnissaa taama annertutigisumik kinguneqartussaag pillugu aalajanginnginnermi politikkikkut sammisaqarnissami pingaaruteqarluinnartutut sammineqartariaqarluni. Taamaammat avatangiisitigut naliliinerup matuma inassutigaa sammisaq taanna politikkikkut annertuumik pingaartinneqartariaqartoq, soorlulu aallarniineri nassuiaatigineqartutut, paasissutissat amerlanerusut sammisamut nassuiaatigineqarsinnaasut pissarsiarineqartariaqarput, tassalu avatangiisitigut anguniakkani nunap immikkoortuani politikkikkut aalajangiinissami tunngaviusinnaasut, avatangiisitigut anguniagaq ataaseq politikkikkut aalajangiussinnginnermi.

Aluminium'imik aatsitsivissamik inissiineri nunap immikkoortuani inooqatigiinnikkullu aningaasarsiornikkut kingunissaat pillugit avatangiisitigut naliliiniarnermi atugassat avatangiisitigut anguniagassatut eqqarsaatersuutit marluk tassaapput:

1. Nunap immikkoortuini naligiinnissaq oqimaaqatigiinnissarlu anguniarlugit Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut sammisat siammarniartariaqarput. Taamaaliornikkut nunap immikkoortuani ineriartortitsinermut pilersaarut malinneqassaaq, "tamatigoortumik qitiuffeqartutut" taaneqarsinnaasoq.

2. Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut sammisaqarneq Nuummi sakkortuumik qitiuffeqartumik katersuutsinniartariaqarpoq. Taamaaliornikkut nunap immikkoortuani ineriartortitsinermut pilersaarut malinneqassaaq, ”ataatsimoortumik qitiuffeqartutut” taaneqarsinnaasoq.

Avatangiisitigut anguniakkat taakku marluijusut **pingaaruteqangaarluinnartutut** nalilerneqarput.

5.0 Najugaqariaaseq nutsernerlu najoqqutatut

Illoqarfinnut pingasunut kingunerisassat pillugit Niras’ip misissueqqissaarnerani aluminium’imik atsitsivimmik inissiinerup kingunerisassai pillugit nutsernermu naliliineq atorneqarpoq. Aatsitsiviup illoqarfimmi inissinneqarfissaani saniatigut suliffissaqalersitsinissaanik qanoq naatsorsuutigineqartigisut aallaavigalugit pisariaqartumik nutsernissat eqqarsaatersuutigalugit naatsorsorneqarput. Aatsitsivik sumulluunniit inissinneqaraluarpat sulisussat toqqaannartumik sulitinneqalersussat amerlassusii assigiipput, saniatigulli suliassaqartitsilerneq illoqarfinni pingasuusuni eqqarsaatersuutigalugu assigiinngitsunik nalilerneqarput.

Niras’ip nalunaarusiamini maluginiaqquaa eqqarsaatersorluni taama naatsorsuinissamut tunngavissat Kalaallit Nunaanni pissarsiassaangitsut. Taamaammatt saniatigut suliffissaqartitsilernissamut naatsorsuutigisat assigiinngitsut eqqoriaanermik tunngaveqarput (Niras 2007, [Boks2]).

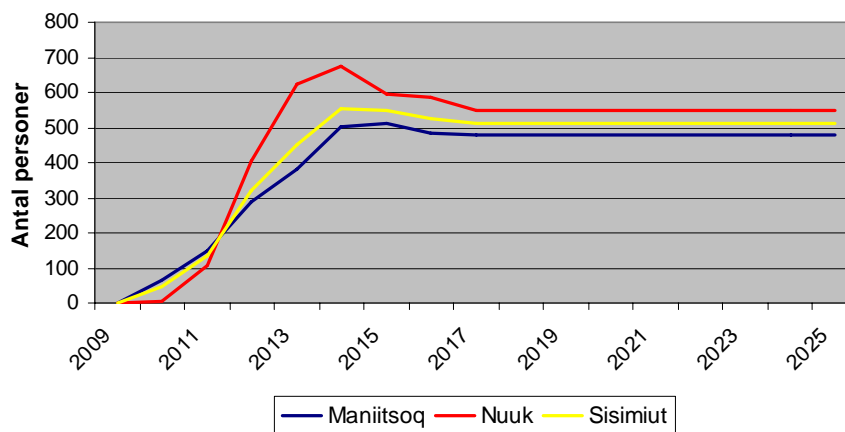
Niras’imit isumaqarfigineqarpoq saniatigut suliassaqartitsinerup annersaa Nuummi pissasioq kiisalu saniatigut suliassaqartitsinermi sumiiffimmi annersatut pissasoq. Taamattaaq Niras isumaqarpoq Maniitsoq aamma Sisimiut annikinnerusumik assigiipajaartumillu saniatigut suliffissaqartitsiviussasut, taamallu saniatigut suliassaqartitsineq sumiiffinni annerusumik siammarsimassasut. Taama isummernerit aallaavigalugit illoqarfinni pingasuni tamani najugaqariaatsip allangornissaatut naatsorsuutigisat tamarmik immikkut eqqarsaatersuutigineqarput.

Niras’ip nalunaarusiamini pissutsit tallimat saniatigut suliassaqartitsinerit qanoq annertutiginnissaannut sunniutaasinnaasut eqqartorpai. Taamaattorli Niras’ip misissueqqissaarinermini najoqqutaq ataasiinnaq atorpaa, tassalu illoqarfii angissusii. Najoqqutaq Niras’ip eqqartugaa, misissueqqissaarinernullu ilanngunneqanngitsaq, tassaavoq aatsitsiviup illoqarfimmut naleqqiullugu sumut inissinneqarnera, taamaalillunilu angerlarsimaffimmit suliffimmut isorartussusia. Islandimi suliaqarnermi naammassinnissinnaassutsip apparnissaata tungaanut suliffimmut angalasarnerup sivilissusia sivilunerpaamik 45 minutsiuvoq (taamallu saniatigut suliassaqartitsineq). Najoqqutaq tamanna Niras’ip

nalunaarusiaani erseqqinnerusumik nassuiarneqanngilaq, ataatsimulli isummernermi annikitsuinnarmik ilanngunneqarluni.

Taamaamat tulliuttuni illoqarfiit angissusii taamaallaat najoqqutaralugit naliliineqarpoq, akerlianik illoqarfiup eqqarisaani inissiineq pillugu apeqquut taamaallaat isummernermi immi ilanngunneqassalluni.

Aluminium'imik aatsitsivik sumulluunniit inissinneqaralarpat sulisartut assigiinngitsunik ilinniagallit pisariaqartinneqartut assigiipput, naak sulisartut nuunnissamat pisariaqartitaat illoqarfinni pingasuusuni assigiinngikkaluartoq. Illoqarfinni pingasuni sulisussatigit pisariaqartitat assigiinngitsut immikkoortuni illoqarfinnut tamanut tunngasuni immikkut nassuiaatigineqarput. Inuit pisariaqartitat Kalaallit Nunaanni sumiiffinnut allanut nuuttariaqartussat pillugit Tabel 1-imi nalunaarsornerat takuneqarsinnaavoq.

Tabel 2: Aatsitsiviup Maniitsumi, Nuummi aamma Sisimiuni inissinneqarnissaa apeqquutaatillugu sulisartut nunaqavissut Kalaallit Nunaata sinneranit nuuttariaqartut (Niras 2007).

Niras'ip nalunaarusiaani sulisartunik pisariaqartitat pingaarnernut marlunnut immikkoortillugit nassuiarneqarput. Toqqaannartumik pisariaqartitat aamma saniatigit pisariaqartitat:

”Aluminium'imik tunisassiorneq sammisaqarnerup immi toqqaannartumik malitsigisaanik inuiaqatigiinni amerlanerusunik sulisussaqaartitsinerulernermik nalilinnillu pilersitsinernik pisariaqartitsiliinnassanngilaq. Tunisassiornerli inuiaqatigiit sinnerannut tuniluuttumik imaluunniit saniatigit sunniuteqassaaq. Saniatigit sunniutit tamakku toqqaannartumik immikkullu saniatigit pilersunik sunniutinut avinneqarput. Toqqaannanngitsumik sunniutinut ilaapput suliffeqarfinni allani aatsitsivimmut toqqaannartumik pilersuisunut sunniutit. Toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu sammisaqaartitsinerit akissarsiatigit isertitassanik tunngaviliissapput, atortussanik il.il. pisinernut atugassat.

Taama atuineq peqputigalugu suliffissanik pilersitsineq taaneqartarpoq saniatigut pilersunik sunniutit. Toqqaannartumik, toqqaannanngitsumik saniatigullu pilersunik suliffissaqartitsinermit sunniutit ataani assersuutigineqarput.” (Niras 2007).

Toqqaannartumik sunniutit	Suliffissaqartitsineq aluminium'imik tuniassiornermut imminut tunngasut (ilaallutik erngup nukinganik nukissiorfimmi talittarfinnilu sulitinneqartut).
Toqqaannanngitsumik sunniutit	Aluminium'imik tuniassiornermut nioqputissanik kiffartuussutinillu pilersuisuni suliassaqartitsineq, assersuutigalugu innaallagisserisunik atuineq, kiffartuussivinnik atuineq, siunnersuisartunik il.il. atuineq.
Saniatigut pilersunik sunniutit	Suliffissanik pilersitsineq toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu sulisut akissarsiatik atoraangatigik. Soorlu suliassaqartitsineq aluminium'imik aatsitsivimmi toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu sulisut nioqputissanik pisigaangata, taamaalillutillu pisiniarfinni amerlanernik sulisoqalersitsisarlutik.

Tabel 3 (Niras2007)

Taamaamat toqqaannartumik saniatigullu sunniutit sulisut amerlassusiinut pingaaruteqarput, taamaalillunilu nutsernerit kingunerisanut, taamaalillutillu sunniutit tamakku nunap immikkoortuani inooqatigiinnikkullu aningaasarsiornerup kingunerinut sunniinermit peqataallutik. Tulliuttuni sulisartut sorliit illoqarfimmi aatsitsiviusumi pisariaqartinneqartut nassuiarneqassapput, kiisalu sulisartut sorliit illoqarfimmut aluminium'imik aatsitsiviup inissisimaffianut nuuttariaqassasut. Illoqarfiit pingasuusut arlaanni aluminium'imik inissiffigineqartussami nutsernerit suussanersut naatsorsuutigineqarsinnaasut sulisussanik pisariaqartitsinerup ataani nassuiarneqarput. Titartakkani takussutissanilu ataaniittuni sulisussat tamakkiisut, taamallu toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu sunniutinit sulisussanik pisariaqartitsinerit katinneri qulaani nassuiarneqarput. Takussutissani titartakkanilu allanik taasaqartoqarsimangippat Niras'ip nalunaarusiaanit pissarsiarineqarput (Niras 2007).

5.1 Aluminium'imik aatsitsiviup ingerlanneqarneranut sulisussanik pisariaqartitsineq

	2011	2012	2013	2014	2015-	2015- (%) ⁶
Sulisartut kalaallit	5	5	25	200	425	100
Qaffasinnerusumik ilinniagallit	2	2	10	75	75	18
Ilinniarsimasut	3	3	15	125	125	30
Ilinniarsimangitsut	0	0	0	0	225	52
Sulisartut tikisitat	0	0	0	0	0	0
Katillugit	5	5	25	200	425	100

Tabel 4: Ilinniakkat qaffasissusii tunngavigalugit aatsitsiviup ingerlanneqarnerani sulisussanik pisariaqartitsineq ukiumut suliffiusunut agguarlugu. Paasisaqarfik: Alcoa'p paasisutissaatai, ilinniakkanut agguarneri pinnagit, ukiuni 2011-14.

	2011	2012	2013	2014	2015 -	2015- (%) ⁷
Qaffasinnerusumik ilinniagallit	1	1	4	28	60	20
Ilinniagaqartut	1	1	5	42	90	30
Ilinniagaqanngitsut	2	2	9	71	150	50
Katillugit	4	4	18	141	300	100

Tabel 5: Aatsitsiviup ingerlanneqarneranut tunngatillugu ukiumut suliffiusumut saniatigut sulisussanik pisariaqartitsineq.

⁶ Kolonne er tilføjet af denne rapports forfatter

⁷ Ammukartoq nalunaarusiamik suliarinnittup ilassutigisaraa

	2011	2012	2013	2014	2015 -
<i>Nunami immi [nunaqavissut⁸] suliassaqtinneri</i>	9	9	43	341	725
<i>Sulisartut tikisitat katinneri</i>	0	0	0	0	0
Katillugit	9	9	43	341	725

Tabel 6: Aluminium'imik aatsitsiviup ingerlanneqarnerani ukiumut sulisut katinneri.

5.2 Erngup nukinganik nukissiorfiit ingerlanneqarnerini sulisussanik pisariaqtitsineq

	2011	2012	2013	2014	2015-	2015 - (%) ⁹
Sulisartut kalaallit	2	2	10	25	50	100
<i>Qaffasinnerusumik ilinniagallit</i>	2	2	5	10	10	20
<i>Ilinniagaqartut</i>	0	0	5	15	40	80
<i>Ilinniagaqanngitsut</i>	0	0	0	0	0	0
Sulisartut tikisitat	0	0	0	0	0	0
Katillugit	2	2	10	25	50	100

Tabel 7: Erngup nukinganik nukissiorfiup ingerlanneqarnerani ukiumut suliffiusumut sulisussanik pisariaqtitsineq. Paasisaqarfik: Alcoa'p paasisutissaatai, ilinniakkanut agguarneri pinnagit, ukiuni 2011-14.

⁸ Nalunaarusiamik suliarinnittup ilanngussaraa

⁹ Ammukartoq nalunaarusiamik suliarinnittup ilassutigisaraa

	2011	2012	2013	2014	2015 -	2015 - (%) ¹⁰
Qaffasinnerusumik ilinniagallit	0	0	0	1	2	20
Ilinniagaqartut	0	0	1	2	3	30
Ilinniagaqanngitsut	0	0	1	3	5	50
Katillugit	0	0	2	5	10	100

Tabel 8: Erngup nukinganik nukissiorfiup ingerlanneqarnerani ukiumut suliffiusumut saniatigut sunniutilinni sulisussanik pisariaqartitsineq.

	2011	2012	2013	2014	2015 -
Nunami immiini [nunaqavissut ¹¹] suliassaqartinneri	2	2	12	30	60
Sulisartut tikisitat katinneri	0	0	0	0	0
Katillugit	2	2	12	30	60

Tabel 9: Erngup nukinganik nukissiorfimmik ingerlatsinermi ukiumut sulisut katinneri.

5.3 Sulisussanik pisariaqartitsineq eqikkarlugu

Kisitsisit qulaaniittut takutippaat aatsitsiviup ingerlanneqarneranut atatillugu inuit 725-t pisariaqartinneqartut, taakkunanga toqqaannartumik sulitinneqartut agguarneqarnerat tassaalluni ilinniarsimangitsut 52 %-it missaat, ilinniarsimasut 39 %-it kiisalu qaffasinnerusumik ilinniagaqartut 18 %-it missaanniillutik. Saniatigut suliffissaqartitsinerup agguarnera tassaalluni ilinniagaqanngitsut 50 %-it missaat, ilinniagaqartut 30 %-it kiisalu qaffasinnerusumik ilinniagaqartut 20 %-it missaat.

Kisitsisit takutippaat erngup nukinganik nukissiorfiup ingerlanneqarneranut atatillugu inuit 60-it pisariaqartinneqartut, taakkunanga saniatigut toqqaannangitsumillu sulitinneqartut tassaallutik ilinniagaqanngitsut 50 %-it

¹⁰ Ammukartoq nalunaarusiamik suliarinnittup ilassutigisaraa

¹¹ Nalunaarusiamik suliarinnittup ilanngussaraa

missaat, ilinniagaqartut 30 %-it missaat kiisalu qaffasinnerusumik ilinniagaqartut 20 %-it missaat.

6.0 Illoqarfiit pingasut arlaanni aatsitsiviup inissinneqarnerani nunap immikkoortuini kingunissaannut naliliineq

Illoqarfinni pingasuusuni sulisussanik pisariaqartitsinerit aallaavigalugit, nunap sumiinnerani saniatigut sunniutit sulisartullu pisariaqartinneqartut suuneri aallaavigalugit, avatangiisitigut siunertat marluusut nalilerneqarnerini illoqarfinnut tamanut nunap immikkoortuani aamma inooqatigiinnikkut aningaasarsiornerup kingunissaat nassuiarniarneqarput.

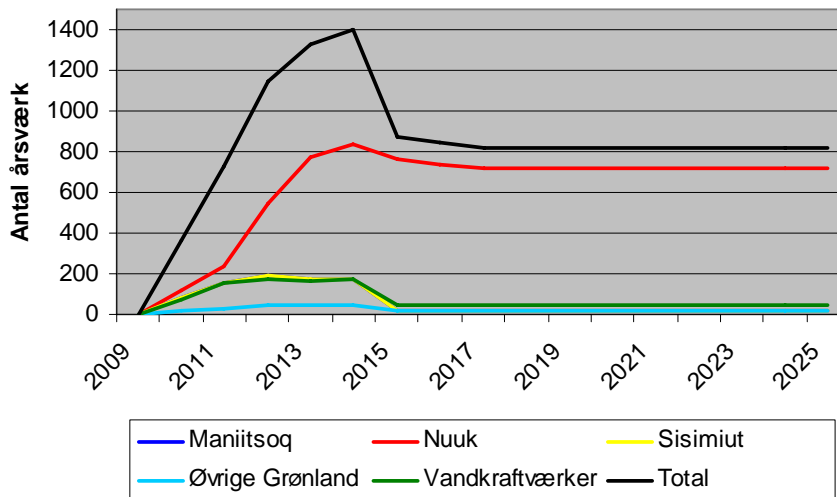
Saniatigut suliassaqartitsinerup agguataanera		Inissisimaffia:		
		Maniitsoq	Nuuk	Sisimiut
Aatsitsivimmik illoqarfiullu immikkoortuanik nutaamik pilersitsineq kiisalu aatsitsivimmik ingerlatsineq	Maniitsoq	60 %	5 %	5 %
	Nuuk	20 %	85 %	20 %
	Sisimiut	15 %	5 %	70 %
	Kalaallit Nunaata sinnera	5 %	5 %	5 %
Katillugit		100 %	100 %	100 %

Tabel 10: Aatsitsivimmik pilersitsinerup malitsigisaanik saniatigut suliassaqartitsinerup nunap sumiinnerani procentinngorlugu agguataarinnineq kiisalu illoqarfiup immikkoortuanik nutaamik pilersitsinermi aammalu aatsitsiviup ingerlanneqarneranut atatillugu (Niras 2007).

6.1 Nuuk

Saniatigut suliassaqartitsineq

Soorlu Tabel 9-mi takutinneqartutut Nuup avataani illoqarfinni allani saniatigut suliassaqartitsiniarneq naammaannartussaavoq. Saniatigut suliassaqartitsinerup 85 %-iat Nuummiissaaq, Maniitsumi, Sisimiuni Kalaallit Nunaatalu sinnerani tamani saniatigut suliassaqartitsineq 5 % pissarsiarissavaat, taamaalilluni aluminium'imik aatsitsiviup nuummut inissinneqarnerani aningaasarsiornikkut ineriartorneq annikitsuinnarmik pissarsiffiussalluni. Pissuseq tamanna piffissap ingerlaneranut Tabel 10-mi takutinneqarpoq.

Tabel 11: Aatsitsiviup Nuummut inissinneqarnerani nunap immikkoortuinut sisamanut erngullu nukingani innaallagissiorfimmi nunami immi sulisussanik pisariaqartitsinerup katinnera.

Saniatigut suliassaqartitsineq avatangiisitigullu siunniussat 1

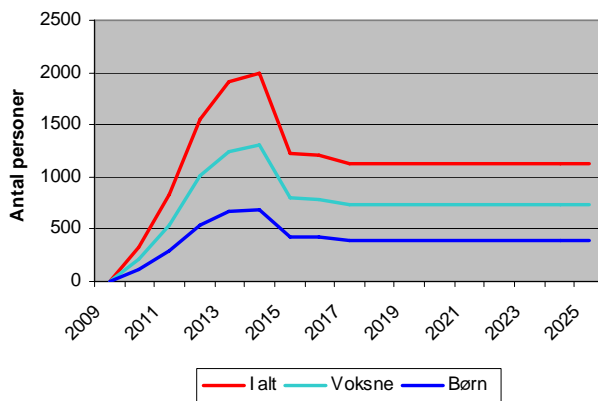
Saniatigut suliassaqartitsineq eqqarsaatigalugu Nuummi inissiineq avatangiisitigut siunniussat 1-imut pitsaanngitsunik annertuumik sunniuteqassaaq, aningaasarsiornikkut sammisat Kalaallit Nunaanni sumiiffimmi annikitsuaraannarmi siammerneqartussaammat.

Saniatigut suliassaqartitsineq avatangiisitigullu siunniussat 2

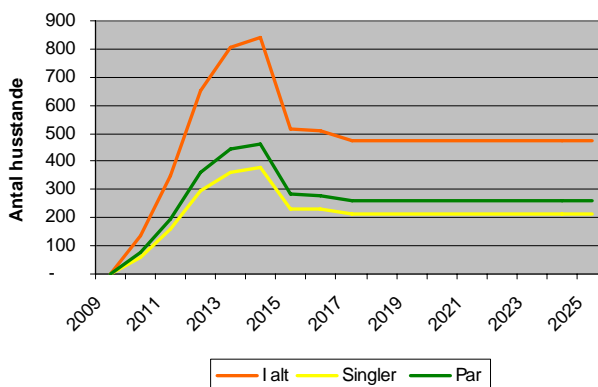
Saniatigut suliassaqartitsineq eqqarsaatigalugu aluminium'imik aatsitsiviup Nuummi inissineqarnerani avatangiisitigut siunniussat 1-ip malitsigisaanik, avatangiisitigut siunniussat 2-mut pitsaasumik annertungaatsiartumik sunniuteqassaaq, saniatigut suliassaqartitsinermut atatillugu aningaasarsiornikkut sammisat 85 %-ii Nuummut katersuuttussaammata.

Nutserneq

Aatsitsivimmik Nuummi inissiineq Nuummi sulisussanik pisariaqartitsinermik annertuumik kinguneqassaaq. Taamaammat Kalaallit Nunaata sinneranit nuuttoqartarnissaa pisariaqarpoq. Nuummi inissiinermi taama pisariaqartitsineq Tabel 11 aamma Tabel 12-imi takutinneqarput.

Tabel 12: Aatsitsivik Nuummi inissineqassappat Kalaallit Nunaata sinneranit nutsernerit annertussusia

Tabel 13: : Aatsitsivik Nuummi inissineqassappat Kalaallit Nunaata sinneranit nutsernerit annertussusia

Saniatigut sulisussanik pisariaqartitsineq Nuummi annertunersaammat, aatsitsiviup Nuummi inissinneqarnerani sulisunik Kalaallit Nunaata sinneranit nuuttoqarnissaannik pisariaqartitsingaatsiarpoq. Taamaammat sanaartornerup nalaani inuit 2.000-it missaat, ingerlanneqarneratalu nalaani inuit 1.100-t missaat Kalaallit Nunaanni illoqarfinit allanit nuuttariaqassapput.

Nutserneq aamma avatangiisitigut siunniussat 1

Nuummi inissiinermi Kalaallit Nunaata sinneranit nutsernissamik annertuumik (uffa sulisinnaassuseqartunik pioreersunik pissaqarluareeraluartoq) kingunerissavaa avatangiisitigut siunniussat 1-imut pitsaanngitsumik annertuumik sunniuteqarnissaq. Taama pitsaanngitsumik sunniuteqarneq sakkortusineqaannassaaq Kalaallit Nunaanni illoqarfinni allani illoqarfinni nutserfiusut aallaaviinni sulisinnaasut amerlassusiisa tungaasigut nutsertoqarnerani innarlerneqartussaammat. Taamaalilluni innuttaasuni ikinnerusunik inuttaqartuni pitsaanngitsumik sunniutit sakkortunertut misigineqassaaq, sulisinnaasut Nuummut nuuttussat amerlanerussammata.

Taamattaq kisitsisit takutippaat sulisussanik pisariaqartitsineq ilinniarsimassuseq naapertorlugu immikkoortinneqartut, tassalu ilinniagaqartut ilinniagaqanngitsullu annertunerusunik noqqaassutigineqassammata kiisalu inuit annertusakkamik ilinniarsimasut annikinnerusunik noqqaassutigineqartussaammata. Sunniutit taamaattut ilaatigut taaneqakkajuttarput "qaratsanik nussuineq" imaluunniit "hollandimiut nappaataat", taamaalillunilu innuttaasuni ikinnerusunik inuttaqartuni innarliassuseq annikinnerussaaq, nunap immikkoortuani aningaasarsiornikkut sunniutit annertusilernissaata tungaanut sulisinnaasut piginnaasaqartut ikittuaraannaat nutsersinnaagamik. Pissutsit taamaattut avatangiisitigut siunniussat 1-imut pitsaanngitsunik annertunerusunik sunniuteqalersitsissaaq.

Nutserneq aamma avatangiisitigut siunniussat 1

Toqqaannartumik saniatigullu suliassaqartitsinerup Nuummi sulisussanik pisariaqartitsinerujussuup malitsigisaanik kiisalu Kalaallit Nunaata sinneranit amerlasuut nusernissaasa kingunerissavaa avatangiisitigut siunniussat 2-mut taamaallaat pitsaasunik kinguneqarnissaat.

Periusissat sakkukillisaasussat

Avatangiisinik naliliinissamut qitiusumik siunertat tassaapput, avatangiisinik naliliinermi suliniuteqarnikkut periusissanik sakkukillisaasussanik

iluarsiinissamut periarfissat. Ima paasineqassalluni, maani sammineqartumi periusissat sakkukillisaasussat eqqarsaatigalugit aluminium'imik aatsitsivissaq illoqarfimmut allarlunnarmut inissiineq.

Sakkukillisaanerup siunertai ima naatsumik eqikkarneqarsinnaapput:

- Avatangiisitigut pitsaanngitsumik sunniutit pinngitsoortinnissaat, annikinnerpaatinnissaat aamma/imaluunniit taarserneqarnissaat.
- Qulakkeerneqassaaq suliniutit sakkukillisaataasut imminni pitsaanngitsunik sunniuteqartinnginnissaat.

Periusissat sakkukillisaataasut aamma avatangiisitigut siunniussat 1

Avatangiisitigut siunniussat 1-imut periusissat sakkukillisaataasussat siunertarineruaat aatsitsiviup Nuummiunngitsoq inissinneqarnissaa. Nuup qitiusumik ineriartorfittut erseqqissumik sakkortusitikkiartornissaa pingaarnertut sakkukillisarneqarsinnaavoq illoqarfinni allani arlaannut inissiinikkut. Ilutigitillugu "qaratsanik nussuinerup" sakkortuumik sunniuteqarnera sakkukillisarneqarsinnaavoq, aluminium'imik aatsitsiviup tamakkiisumik tunisassiulernissaata tungaanut ingerlaavartumik ineriartortinneqarneratigut, taamaalilluni sumiiffimmi inuiaqatigiit nutsernermik kalluarneqartut ...

Taamattaq sunniutit toqqaannangitsumik sakkukillisarneqarsinnaapput aningaasarsiornikkut kommunit isertitaasa akornanni allatut agguaassinikkut, akileraarutinik nalimmassaanikkut.

Periusissat sakkukillisaataasut aamma avatangiisitigut siunniussat 2

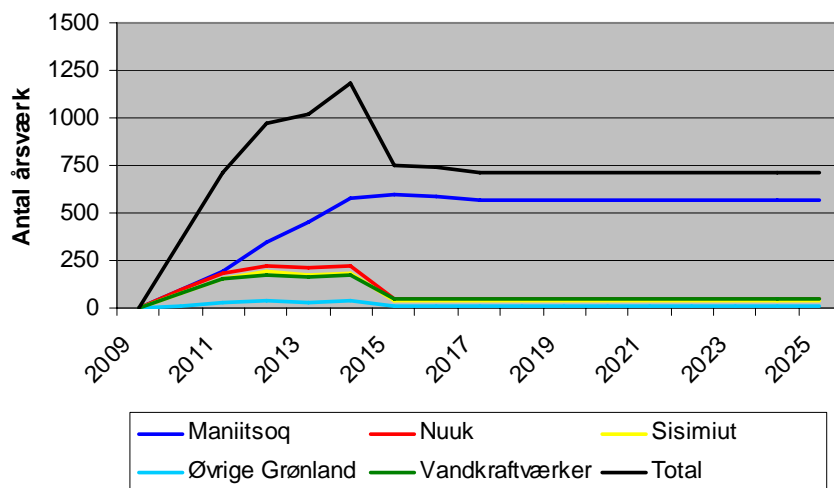
Avatangiisitigut siunniussat 2-p tungaatigut periusissanik sakkukillisaataasunik pisariaqartitsisoqanngilaq.

6.2 Maniitsoq

Saniatigut suliassaqartitsineq

Aatsitsivimmi toqqaannartumik suliassaqartitsinerup saniatigut Tabel 9-p takutippaa, illoqarfiup immikkoortuanik nutaamik pilersitsinikkut aatsitsivimmillu ingerlatsinikkut saniatigut suliassaqartitsineq nunap sumiinnerani Nuup avataani inissiinermi assigiinnerusumik agguaasseqatigiittoqassasoq. Maniitsumi saniatigut suliassaqartitsineq tassaassaaq 60 %, Nuummi saniatigut

suliassaqtitsineq 20 % Sisimiunilu 15 %-it, Kalaallit Nunaata sinnerani saniatigut suliassaqtitsineq 5 %-iussalluni.

Tabel 14: Aatsitsiviup Maniitsumi inissinneqarnerani nunap immikkoortuini sisamani ergullu nukinganik nukissiorfimmi nunami immi sulisussanik pisariaqtitsinerup katinneri

Saniatigut suliassaqtitsineq aamma avatangiisitigut siunniussat 1

Maniitsumi inissiineri toqqaannartumik sulisussaqaarnerup saniatigut saniatigut suliassaqtitsineq eqqarsaatigalugu avatangiisitigut siunniussat 1-imut pitsaalluinnartumik sunniuteqassaaq, aningaasarsiornikkut sammisat Kalaallit Nunaanni sumiiffikkaanut annertunerusumik siammarneqartussaammata.

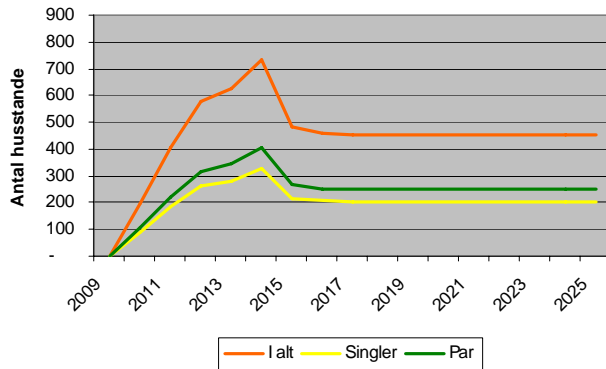
Saniatigut suliassaqtitsineq aamma avatangiisitigut siunniussat 2

Saniatigut suliassaqtitsineq eqqarsaatigalugu aluminium'imik aatsitsiviup Maniitsumi inissinneqarnerani avatangiisitigut siunniussap 1-ip malitsigisaanik avatangiisitigut siunniussap 2-p tungaanut pitsaanngitsumik sunniutit annikitsuaraannaassapput, saniatigut suliassaqtitsineq nuummi katersuuttussaammat aningaasarsiornikkut sammisanit 20 %-innaassagami.

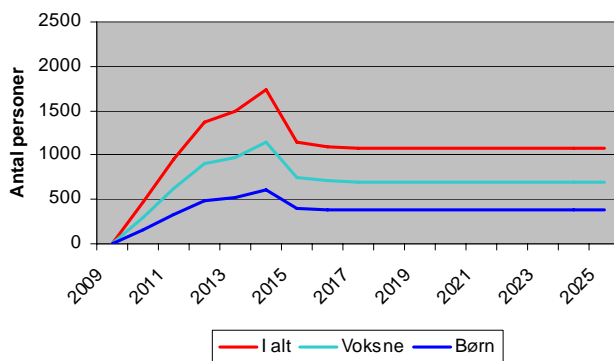
Nutserneq

Tabel 2-ip takutippaa Maniitsumi inissiineri sulisussanik pisariaqtitsineq Nuummut naleqqiullugu annikinnerungaatsiassammat, saniatigut suliassaqtitsinerup annikinnerunissaa pequtigalugu. Taamaammat nutsernissamik pisariaqtitsineq Kalaallit Nunaata sinnerani annikinnerusaaq.

Tabel 14 aamma Tabel 15-ip takutippaa Maniitsumi inissiinermi sulisussanik pisariaqartitsineq, taamaalillunilu Kalaallit Nunaata sinneranit nuunnissamut pisariaqartitsineq.

Tabel 15: Aatsitsiviup Maniitsumi inissinneqarnerani Kalaallit Nunaata sinneranit nuunnissamik pisariaqartitsineq.

Tabel 16: Aatsitsiviup Maniitsumi inissinneqarnerani Kalaallit Nunaata sinneranit nuunnissamik pisariaqartitsineq.

Nutserneq aamma avatangiisitigut siunniussat 1

Kalaallit Nunaata sinneranit nuunnissamut pisariaqartitsinerup annikinnerunera kiisalu toqqaannartumik suliassaqartitsinerup annikinnerunera peqququtugalugu aatsitsiviup Maniitsumi inissinneqarnera avatangiisitigut siunniussa 1-imut pitsaasunik sunniuteqassaaq.

Nutserneq aamma avatangiisitigut siunniussat 2

Manna tikillugu Nuummi aningaasarsiornerup pitsaasumik ingerlasimanera pequtugalugu aatsitsivik Maniitsumulluunniit inissinneqaraluarpat taama ingerlaannarissaa naatsorsuutigineqarpoq, taamaammallu avatangiisitigut siunniussaq 2-mut annikitsuaraannarmik pitsaanngitsumik sunniuteqassaaq (Niras 2007). Tamanna ilaatigut sakkortusarneqarpoq Nuup angissutsini pequtugalugu piginnaasaqartunillu amerlanernik sulisinnaasoqarami, "qaratsanik nuussuinnermut" aamma "hollandimiut nappaataanut" annikinnerusumik innarliasussaavoq.

Periusissat sakkukillisaasussat

Avatangiisinik naliliinissamut qitiusumik siunertat tassaapput, avatangiisinik naliliinermi suliniuteqarnikkut periusissanik sakkukillisaasussanik iluarsiinissamut periarfissat. Ima paasineqassalluni, maani sammineqartumi periusissat sakkukillisaasussat eqqarsaatigalugit aluminium'imik aatsitsivissaq illoqarfimmut allarlunnarmut inissiineq.

Sakkukillisaanerup siunertai ima naatsumik eqikkarneqarsinnaapput:

- Avatangiisitigut pitsaanngitsumik sunniutit pinngitsoortinnissaat, annikinnerpaatinnissaat aamma/imaluunniit taarserneqarnissaat.
- Qulakkeerneqassaaq suliniutit sakkukillisaataasut imminni pitsaanngitsunik sunniuteqartinginnissaat.

Periusissat sakkukillisaataasut aamma avatangiisitigut siunniussat 1

Maniitsumi inissiinermi avatangiisitigut siunniussat 1-imut tunngatillugu periusissanik sakkukillisaataasussanik pisariaqartitsisoqanngilaq, pitsaalluinnartumik siunniuteqartussaammat.

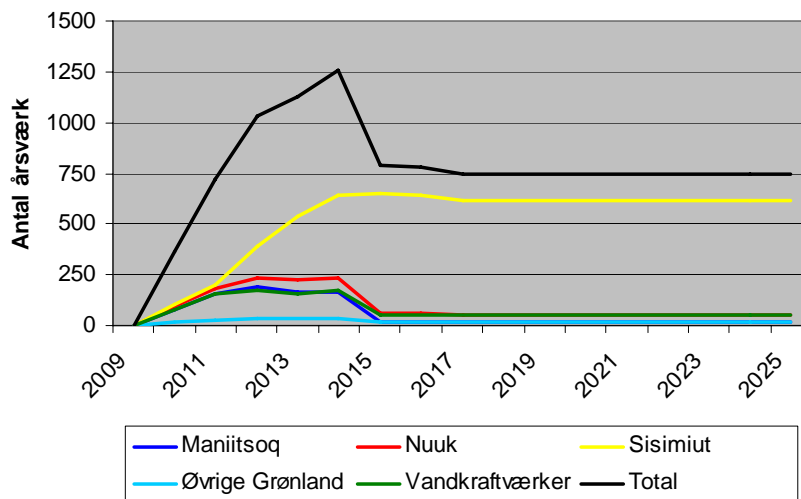
Periusissat sakkukillisaataasut aamma avatangiisitigut siunniussat 2

Avatangiisitigut siunniussaq 2-p annikitsumik pitsaanngitsumik sunniuteqarneq Nuummi inissiinikkut sakkukillisinneqarsinnaavoq.

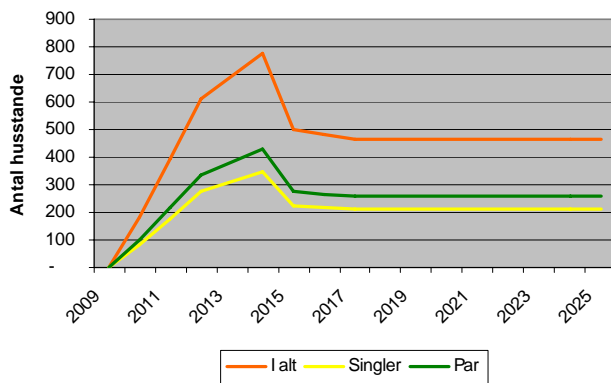
6.3 Sisimiut

Saniatigut suliassaqtitsineq

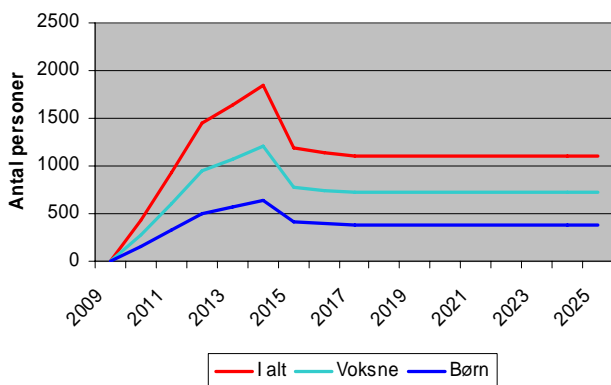
Aatsitsivimmi toqqaannartumik sulisussaqtitsinerup saniatigut Tabel 9-p takutippaa, illoqarfiup immikkoortuanik nutaamik sanaartornikkut aamma aatsitsiviup ingerlanneqarnerani saniatigut suliassaqtitsinerup nunami agguataarnerat Nuummi inissiinermut naleqqiullugu nunami assigiiaarnerusumik agguataarneqassapput, tamannali Maniitsumi inissiinermut naleqqiullugu assinganik annertussuseqassanani. Sisimiuni saniatigut suliassaqtitsineq 70 %-imi inissisimassaaq, Nuummi saniatigut suliassaqtitsineq 20 %-it Maniittumilu taamaallaat 5 %-it, Kalaallit Nunaata sinnerani saniatigut suliassaqtitsineq 5 %-iussalluni.

Tabel 17: Aatsitsiviup Sisimiuni inissinneqarnerani nunami immi sulisussanik pisariaqtitsineq nunap immikkoortuinut sisamanut erngullu nukinganik nukissiorfinnut agguataarlugit.

Tabel 18: Aatsitsiviup Sisimiuni inissinneqassappat Kalaallit Nunaata sinneranit nuunnissamik pisariaqartitsineq.

Tabel 19: : Aatsitsiviup Sisimiuni inissinneqassappat Kalaallit Nunaata sinneranit nuunnissamik pisariaqartitsineq.

Saniatigut suliassaqtitsineq aamma avatangiisitigut siunniussat 1

Sisimiuni inissiinermi toqqaannartumik suliassaqtitsinerup saniatigut saniatigut suliassaqtitsineq avatangiisitigut siunniussat 1-imut tunngatillugu pitsaasumik sunniuteqassaaq, aningaasarsiornikkut sammisaqarneq Nuummkut naleqqiullugu Kalaallit Nunaannut tamanut siammarneqarnerusussammaat, Maniitsumulli naleqqiullugu annikinnerussalluni.

Saniatigut suliassaqtitsineq aamma avatangiisitigut siunniussat 2

Aluminium'imi aatsitsiviup Sisimiunut inissinneqarnerani saniatigut suliassaqtitsineq eqqarsaatigalugu avatangiisitigut siunniussat 1 malillugu avatangiisitigut siunniussat 2-mut annikitsuinnarmik pitsaanngitsumik

sunniuteqassaaq, saniatigut suliassaqartitsinermit atatillugu aningaasarsiornikkut sammisat 20 %-iinnaat Nuummi katersuutissammata.

Nutsernerit

Tabel 1-ip takutippaa, Sisimiuni inissiinermit sulisussanik pisariaqartitsineq Nuummut naleqqiullugu appasinnerussaaq, saniatigut suliassaqartitsineq annikinnerusussaamat. Taamaamat Kalaallit Nunaata sinneranit nuunnissamat pisariaqartitsineq annikinnerussaaq. Tabel 14 aamma Tabel 15-ip Sisimiuni inissiinermit sulisussanik pisariaqartitsineq takutippaat, taamallu Kalaallit Nunaata sinneranit nuunnissamat pisariaqartitsineqw.

Nutserneq aamma avatangiisitigut siunniussat 1

Nuup saniatigut Kalaallit Nunaata sinnerani nuunnissamat annikinnerusumik pisariaqartitsineq, kiisalu toqqaannartumik suliassaqartitsineq peqputigalugu, aatsitsiviup Sisimiuni inissinnera avatangiisitigut siunniussat 1-imut pitsaasumik sunniuteqassapput.

Nutserneq aamma avatangiisitigut siunniussat 2

Manna tikillugu Nuummi aningaasarsiornerep pitsaasumik ingerlasimanera peqputigalugu aatsitsivik Sisimiunulluunniit inissinneqaraluarpat taama ingerlaannarnissaa naatsorsuutigineqarpoq, taamaammallu avatangiisitigut siunniussaq 2-mut annikitsuaraannarmik pitsaanngitsumik sunniuteqassaaq (Niras 2007). Tamanna ilaatigut sakkortusarneqarpoq Nuup angissutsini peqputigalugu piginnaasaqartunillu amerlanernik sulisinnaasoqarami, "qaratsanik nuussuinermit" aamma "hollandimiut nappaataanut" annikinnerusumik innarliasussaavoq.

Periusissat sakkukillisaasussat

Avatangiisinik naliliinissamat qitiusumik siunertat tassaapput, avatangiisinik naliliinermit suliniuteqarnikkut periusissanik sakkukillisaasussanik iluarsiinissamat periarfissat. Ima paasineqassalluni, maani sammineqartumi periusissat sakkukillisaasussat eqqarsaatigalugit aluminium'imik aatsitsivissaq illoqarfimmut allarluinnarmut inissiineq.

Sakkukillisaanerup siunertai ima naatsumik eqikkarneqarsinnaapput:

- Avatangiisitigut pitsaanngitsumik sunniutit pinngitsoortinnissaat, annikinnerpaatinnissaat aamma/imaluunniit taarserneqarnissaat.

- Qulakkeerneqassaaq suliniutit sakkukillisaataasut imminni pitsaanngitsunik sunniuteqartinnginnissaat.

Periusissat sakkukillisaataasut aamma avatangiisitigut siunniussat 1

Sisimiuni inissiinermi avatangiisitigut siunniussat 1-imut tunngatillugu periusissanik sakkukillisaataasussanik pisariaqartitsisoqanngilaq, pitsaasumik siunniuteqartussaammat.

Periusissat sakkukillisaataasut aamma avatangiisitigut siunniussat 2

Avatangiisitigut siunniussa 2-p annikitsumik pitsaanngitsumik sunniuteqarneq Nuummi inissiinikkut sakkukillisinneqarsinnaavoq.

7.0 Isummerneq

Avatangiisinik naliliinermi suliniut aluminium'imik aatsitsivimmik illoqarfiit pingasuusut arlaanni sanaartorneq nunap immikkoortuini aamma inooqatigiinnikkut aningaasarsiornerup kingunerisassai maannangaaq sukumiissumik immikkuualuttuinik naliliisoqarluarsinnaangilaq. Taamaattorli saniatigut aningaasarsiornikkut sunniutit aamma nuunnissamik pisariaqartitsineq pillugit takussutissiami saqqummiunneqartutut isummerneqarsinnaavoq.

Avatangiisitigut siunniussat	Inissinneqarfia:	Nuuk	Maniitsoq	Sisimiut
		<u>Naliliineq</u>	<u>Naliliineq</u>	<u>Naliliineq</u>
1. Nunap immikkoortuini naligiissuunissaq oqimaaqatigiissitsinissarlu Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut sammisat nunami siammertinniarneqassapput		Pitsaan-ngeqaaq	Pitsaallu-innarpoq	Pitsaavoq
2. Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut sammisat sakkortuumik qitiusumik ineriartorfimmi Nuummi katersuutsinniarneqassapput		Pitsaallu-innarpoq	Pitsaan-ngilaarpoq	Pitsaan-ngilaarpoq

Tabel 20: Naliliinerit illoqarfinnut agguarlugit nalunaarsorneri

Oqaatigineqartutut tabeli taanna Nirasip nalunaarusiaanik tunngaveqarpoq. Ajouraluartumik maannakkorpiaq kisitsisit najoqqutallu pigineqartut tunuliaqutigalugit tabeli taanna itisilissallugu ajornarpoq. Januar 2008-p tungaanut tabelip itisilernissaanut najoqqutassarsisinnaanissaq naapertorlugu tamanna SMV 2008 nalunaarusiamut tulluarsarlugu ilanngunniarneqassaaq. Taamaassanngippat minnerpaamik erseqqissaatigineqarumaarpoq misissuinerit allat suut tikkuarneqarsinnaanersut akunnattoorfiit naammaginarnerusumik siumullu samminerusumik paasinarsarnissaannut.

Ilisimasat pigineqareersut kiisalu avatangiisitigut siunniussat marluk tunngavigalugit, paasinarluinnarpoq avatangiisitigut siunniussat 1-imi illersuisuugaanni, aluminium'imik aatsitsivik Nuummi inissinneqassanngilaq, tassanimi sulisussanik pisariaqartitsineq annertunersaavoq taamallu Kalaallit Nunaata sinneranit nuunnissamik pisariaqartitsineq annertunersaalluni. Periusissat sakkukillisaataasussat annertuut ilaatigut iliuuserineqarsinnaapput, soorlu kommunit akornanni aningaasarsiornikkut nalimmassaanernik aaqqiisoqarluni. Tamatumali Kalaallit Nunaata sinnerani nuunnissamik

annertuumik pisariaqartitsineq illua'tungilersinnaangilaa. Paarlattuanik avatangiisitigut siunniussat 2-mik illersuisuugaanni Nuummi inissiinissaq ersarissumik pilerinerneruvoq, aammali taassuma takutippaa, aatsitsivik Nuummiluunniit inissinneqaraluarpat Nuup aningaasarsionnikkut pitsaalluinnartumik siuariartornera ingerlaannassaaq. Taamaammat aluminium-imik aatsitsivik illoqarfinni marlunni arlaanni inissinneqaraluarpalluunniit aningaasarsionnikkut sammisaqarneq Nuummi annertuumik katersuutsitsineq ingerlannassaaq.

Takussutissap paasinartup, avatangiisitigullu siunniussat marluinnaasut paasinartullu qulaaniittut takutippaat, pissutsit amerlasuut pingaaruteqarluinnartullu ilisimasaqarfiginngisagut politikikkullu iluarsineqartariaqartut, aluminium'imik aatsitsivimmik inissiinissamik aalajangiinnginnermi paasineqartariaqarput. Immikkut pingaaruteqarpoq nuna tamakkerlugu pilersarusiorneq nunallu immikkoortuini ineriartorneq pillugu oqallinneqartariaqarpoq, Kalaallit Nunaanni illoeqarfiit nunaqarfiillu siunissami imminnut naleqqiullutik qanoq ineriartortinneqartariaqarneri pillugit. Aluminium'imik aatsitsiviup inissinneqarnissaani aalajangernermi nunap immikkoortuanut aalajangerneruvoq utertinneqarsinnaanngitsoq, aqutissatigut isumalluuteqarluni¹² ineriartornermut pilersaarutaavoq, Kalaallit Nunaanni nunap immikkoortuinut nuna tamakkerlugu ineriartornermut pilersaarutaanngikkaluarpalluunniit.

Politikkikkut iluarsissallugu pingaaruteqarluinnarpoq nunap immikkoortuini arlaanni ukiuni untritilinni tulliuttuni kissaatigineqarnerisooq, aluminium'imik aatsitsiviup inissinneqarnera nunap immikkoortuani ineriartornermut sunniuteqarluinnartussaammat, siunissamilu nunap immikkoortuani politikkeqarnermut periarfissat aporfissaasullu paasineqassammata.

Nunap immikkoortuini pissutsit pillugit qulaani eqqarsaatersuutigineqartut saniatigut aningaasarsionnermi pissutsit allat pilersarusiornermi pingaaruteqarput:

"Tunngavigisat pigineqartut aallaavigalugit aningaasarsionnikkut najoqqutassat kisiisa tunngavigalugit nalilerneqarsinnaangilaq aatsitsivimmik sumut inissiineq Kalaallit Nunaannut pitsaanerpaajussanersooq. Tamatuma saniatigut naatsorsuutigineqassaaq aatsitsiviup inissiffiginnaasaanii assigiinngitsuni

¹² Nunap immikkoortuini ineriartortitsinermit atatillugu aqutissatigut isumalluuteqarneq paasineqassaaq nunap immikkoortuani ineriartortitsinermit ingerlaffissaaq, ilungersuutigerujussuanngikkaanni allanngortinneqarsinnaanngitsut.

eqqarsaatigalugit attaveqaqatigiinnikkut sanaartugassanik pisortat aningaasalersuisinnaanerannut pisariaqartitat pingaarutillit assigiinngitsut, tamannalumi ataatsimoortumik eqqarsaatersuuteqarnermi aamma ilanngunneqartariaqarluni. Aatsitsiviup inissinneqarfissaanut eqqarsaatersornermi aamma nalilissallugu pingaaruteqarluinnarpoq, aatsitsiviup illoqarfimmut qaninnermut attaveqarfilermissaa pillugu aningaasaliissutit qanoq amerlatigissanersut eqqarsaatigissallugit, taama attaveqarnermi ullut tamaasa suliffimmut angerlamullu uteqattaarnissamut pisariaqassammat. Tamatumunnga aamma atalluinnarpoq, tamatumunnga atatillugu aningaasartuutit assigiinngingaatsiarsinnaammata. Tamatumunnga atatillugu aamma pissutsit allat suunersut eqqarsaatigineqartariaqarput, inissiinernut ataasiakkaanut atatillugu illoqarfiup ineriartortinneranut, angallasseriaatsinut il.il. tunngasut.” (Niras 2007)

Greenland Developmentip akisussaaffiata ataani pisinnaasutut ilimanartut taakku ilai arlallit nassuiaqqissaarneqalereerput. Nassuiaanerit taakku nutaat 2008-p aallartinnerani piareersimanissaat naatsorsuutigineqarput taamalu 2008-mi Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinnissaannut aalajangiussassatut saqqummiinissamut ilanngutitinneqarsinnaallutik.

8.0 Innersuussutit

Attuumassuteqartumik suliamut paasisimasat amigaateqarnerat takuneqarsinnaasooq tunngavigalugu innersuussutigineqassaaq alumiiniumik aatsiteriviup inissinnissaata politikikkut aalajangiiffigineqarnissaa sioqqullugu nunap immikkoortuini ineriartortitsineq pillugu ilisimasat amerlanersut piniarneqassasut.

Innersuussut ilaatigut tunngavilersorneqarpoq aatsiteriviup inissinnissaata politikikkut aalajangiiffigineqarnissaa pisussaq siunissami inuiaqatigiit ineriartornissaannut aqutissamik tikkuussisussaammat, ineriartorneq mumisinneqarsinnaanngitsoq nunap immikkoortuini ineriartortitsinermut politikkimut aamma Kalaallit Nunaanni nunamik atuinermik pilersaarusiornermut tunngatillugu.

Oqaatigineqartutut maannakkut misissuinerit itisiliisut arlaqartut ingerlanneqareerput. Taakku sapinngisaq naapertorlugu inaarsarneqassapput alumiiniumik aatsiteriviup sumut inissinnissaa pillugu aalajangernissamut tunngaviusunut ilanngunneqarsinnaaqqullugit.

Innersuussutigineqassaaq inuiaqatigiinnik misissueqqissaarnerit ilungersuutigineqalissasut suliaqarfiit arlaliusut maanna ilisimasatigut amigaateqarfiusut paasinarsinnaajumallugit taamalu ilisimasat taakku alumniinumik aatsiterivimmik projektep aallartinnissaata isumaliutigeqqinneranut ilanngussinnaallutik. Assersuutigalugu nuttariaatsit piviusut tunuliaqutaannik misissueqqissaarnek assut iluaqutigineqarsinnaassaaq. Nalunaarsuutit tunngavigineqartut pillugit immikkoortumi suliaqarfiit misissugassaasinnaasut nalunaarsorneqarsimapput.

SMV-p akisussaaffiata ataani suliaqarfiup iluani attuumassuteqartumik suliamut paasisimasat amerlanerusut piniarnissaat siunnerfigalugu januar 2008-p affaani kingullermi seminareqartitsinissaq pilersaarutigineqarpoq. Seminari taanna ilisimatuunit pilersaarusiortunillu ilaatigut Canadameersunit, Islandimeersunit aamma Sverigemeersunit saqqummiussinernik imaqassaaq. Seminarip sammisat soorlu siuariartorfiit qitiusut, aningaasaqarniarnerit immikkut ukkataqartut imaluunniit nunap immikkoortuini aningaasaqarniarnerit assigiingisitaartut, inuiaqatigiinni innuttanilu allanngortitsinermut piginnaaneqarneq il.il.

Misissuinernit seminarinillu ingerlasunit pilersaarutigineqartunillu inernerit saqqummerpata isumaliutiginetartussaassaaq aporfiit immikkut ittut pillugit suliakkut paasinarsarnissaat amerlanerusut pisariaqassanersut. Taamaassappat taakku 2008-p ingerlanerani ingerlanneqarnissaat innersuussutaassaaq.

9.0 Innersuussutissat

Niras (2007). Kalaallit Nunaanni aluminium'ileilluni suliffissuarmik pilersitsinermi aningaasarsiornikkut kingunissat. MISSILIUUT [24.] oktober 2007.

North Iceland: Preliminary Socio-Economic Study for Alcoa Aluminum Plant, Final Report. (NÝSIR Consulting Services & University of Akureyri Research Institute) – skýrsla

Höfundar: Sigfús Jónsson, Guðrún Ýr Sigbjörnsdóttir (from Nýsir) and Hjalti Jóhannesson

North Iceland - Socioeconomic conditions for an aluminum plant in Eyjafjörður, Húsavík and Skagafjörður regions - A baseline study of selected factors – skýrslan

Höfundar: Hjalti Jóhannesson, Jón Þorvaldur Heiðarsson, Kjartan Ólafsson og Valtýr Sigurbjarnarson.